

siquis per octo annos præfens fuerit, deinde per duos absens, hi duo abentia anni erunt duplicandi, & adhuc duo addendi; atque ita haec præscriptio ante duodecim annos non complebitur.

25. CONCL. III. Ad præscribenda bona immobilia contra Ecclesiam, Monasterium, vel Hospitale, aut contra alias pias causas, requiruntur quadraginta anni: excepta tamen Ecclesia Romana, contra quam ac eis jura currit sola centenaria præscriptio; exceptis etiam nonnullis Monasteriis, ac Ordinibus Religiosis, quippe speciali privilegio sunt muniti, ita ut majori, quam quadraginta annorum, præscriptione gaudent. Ita rursus erat, & præmissum Doctorem: et clare confitat tum ex *Aub. Quas actiones, C. de Sacrauentis Ecclesiis*, tum ex cap. *De quaer. &c. Ad auaros, &c. Ad auiditatem de Preceptis, & alibi sepe*. Nec mirandum, quod in aliatis hæc Concluſionibus præceptus adducantur autoritates Juris, non autem rationes: sicut enim præscriptio fundatur solo Jure humano, tum Civili, tum Canonico, ut iam supra (c) dictum.

26. Porro quod additum est in Conclusione de nonnullis Monasteriis, ac ordinibus Religiosis, est notandum cum Lessio lib. 2, cap. 6. dubitat, 7. Engel, Molina, & alii, quod Monasteria quedam, & Ordines specialiter sint privilegiati, ut majori, quam quadraginta annorum præscriptione gaudent; ita videlicet, ut minori temporis præscriptio contra eos non valeat. Sic enim Eugenius IV. de plenitudine potestatis concessit Ordini S. Benedicti, ut res immobiles non nisi annis sexaginta possint contraria ipsam præscribiri: & idem concilium Iulii 11. Congregationi S. Salvatoris. Qui nimo Ordini Cisterciensium, nec non & Ordinibus Mendicantium, primum in Hispania, & deinde per communicationem in Superiori Germania, a diversis Pontificibus concessit esse centenariam præscriptionem, doctet post Arnoldum Rath, & alios, Ludovicus Engel in Collegio Juris Canonici *sir. de Præscriptione*, n. 33.

27. Dicitur notanter in Conclusione: ad præscribenda bona immobilia contra Ecclesiam &c. Nam, utrum res mobiles ad Ecclesiam, vel Monasteria pertinentes, usucapiantur trienniis posse, prout n. 21. dictum est de rebus mobilibus privatorum; vel an gaudent præscriptione quadraginta anno-

rum, variant Doctores. Et quidem res Ecclesiasticas mobiles triennali posse esse usucapi, affirmant Lessius loc. cit. n. 23. Layman, Valentini, Pirking, aliqui plures; idque probant ex *Aubent. Quas Actiones, C. de SS. Ecclesiis*. Et contra vero eisdem pariter gaudere præscriptione quadraginta annorum aquius esse putant Abbas Panormitanus cap. 1. *De in integrum restitu. & Hostiensis*, eo quod jus Canonicum, concedens Ecclesias, aliquippe plus locis præscriptione quadraginta annorum, inter res mobiles & immobiles non distinguunt, & proinde nec nos distingue debeatsum. Et hanc posteriore tententiam, præsertim circa bona Ecclesiastica mobileia pretiola abique debitis solemnitatibus alienata, recipiendam censet Engel loc. cit. n. 28.

28. CONCL. IV. Præter tempus prædictum requiruntur interpler ad Præscriptionem, quod posse fuit continuus, & non interrupta. Ita communis. Nam Jura inter alias conditio ad præscriptionem requirunt, quod enipmodi posse fuit continuus, ut patet ex definitione ipsius *nem. 2. allata*: quando autem ipsa interrupitur, hoc ipso continua non est.

29. Duplex autem est interplatio Præscriptionis, una naturalis, altera civilis, ut nota *Glossa communiter recepta in e. Illud de Praer. Naturaliter interrupitur Præscriptio*, quando aliquid incipit defecere ex his, que necessario requiruntur ad præscriptionem: ut si successiva temporis supervenient mala fides, seu certa notitia rei alienae; aut si quis amittat posse fuisse rei tam naturalem, quam civilem, non obstante, quod ita fiat per injuriam alterius.

30. *Civilius interrupitur Præscriptio*, quando manentibus naturalibus præscriptionis interpellatur posse fuisse per actum aliquem iuridicum, qui ex legum dispositione talis interrupcionem inducit; ut puta per contestationem litis, vel etiam per oblationem Libelli, ac citationem Rei, prout desumitur ex L. 2, & 3. C. de Annali exceptione. Si tamen Actor lucebuerit in lite, vel item sponte deferuerit, aut si animo tantum interrumperi præscriptionem item moverit (quod ex circumstantiis, juxta prudens arbitrium Judicis, colligendum erit) non interrupitur præscriptio. *Glossa c. Placuit, §. postf. 16. q. 3. Pirking tir. de Præscripti. n. 134. Lessius n. 49. & alii.*

TRACTATUS VIII.

DE CONTRACTIBUS.

INTER ALIOS MODOS ACQUIRENDI RERUM DOMINIUM RECTE CONNUMBERANTUR CONTRACTUS, SIC DICITI, QUIA (UT INQUIT DOCTOR SUBTILIS 4. diff. 15. quest. 2. §. DE SECUNDO) IBI SUMMUS TRAHUNTUR VOLUNTATES PARTIUM; TRAHITUR ENIM ISTE, AD TRANSFERENDUM IN ILLUM A COMmodo, QUOD EXPETIT AB ILLO, VEL QUOD EXPETIT TRANSFERENDUM IN SE. ET DE CONTRACTIBUS PROCEDET ILLUD VULGATUM DOCTORUM: QUAD A PRINCIPIO EST VOLUNTATIS, EX POST FACTO FIT NECESSITATIS; ID EST, POST CONTRACTUM SEMEL RITE CELEBRATUM: ARG. L. Sicut Cod. de Action. & Oblig. UNDE HAUD IMMERITO DE CONTRACTIBUS, UPTOPE QUORUM OBLIGATIO NON SOLUM PRO FORO EXTERNO, VERUM ETIAM IN FORO CONSCIENTIAE ATQUE INTERNO LOCUM HABET, IMPRESIDENTIARUM AGITUR.

DISTINCTIO I.

De Contractibus in genere.

QUESTIO I.

Quid & quotplex sit Contractus?

SUMMARIUM.

1. Contractus, unde sic dicit?
 2. Contractus accipitur large, & friete.
 3. Contractus large, seu pallium, quid?
 4. Requirit necessario plurimum consensum in idem.
 5. Et quidem reciprocum.
 6. Promissio, antequam sit acceptata, non obligat.
 7. Diferentia inter promissionem Deo, & homini factam.
- (a) Tr. 6. Diff. 2. n. 24.

Z. Contractus dupliciter accipitur, Iar-ge & stricte. Contractus large accep-tus coindicit cum pacto generatum lumpo; quo modo omnem proplus contractum, five gratituum, five onerosum sub se compre-hen-

hendit. *Contractus* stricte acceptus sub se complectitur solum contractum onerosum, seu reciprocum, qui tempore ex utraque parte pacientium, seu contraentium parit obligationem. Hoc ipsum ut una cum annexo clarus intelligatur, sit.

3. CONCL. I. *Contractus* large acceptus, seu *Partium generatim sumptum*, vel *duarum, vel plurium in idem placitum, & confessus*. Ita 1. i. ff. de *Partis*. Scorus 4. dist. 46. q. 1. &c. solutio[n]es &c. alii.

4. Dicitur: *duarum, vel plurium pl[acitum], & confessus*. Nam, ut recte est. L. i. notaria, nullus est *Contractus*, nullaque obligatio, que non habeat duorum vel plurium *confidens*, seu conventionem in idem; id est, plurium in unum, unamque lentiorem conventionem in ordine ad aliquid dandum, facendum, vel non facendum. Unde si unus quidpiam donavit aut promisit, alter vero id non acceptavit, aut recusat, jam non fuit *contractus*, neque oritur inde aliqua obligatio.

5. Necesse inferatur est, ut talis duorum *confidens* sit reciprocus, id est, inter se mutuo factus, quia ad *contractum* non sufficit, ut quovis modo duo in idem *confident*, sed requiratur, ut *confidens* suis in se mutuo dirigant. Hinc *Donatio* & *Promissio*, etiam si dubius communis *confidens* sit respectu unius tertii, antequam sit acceptata ab illo tertio, ebulique *confidens* reciprocus accedit, non haber ratione *contractus* seu pacti, sed primum post ejusdem acceptationem.

6. Quinimum ex *hunc generatim* inferatur, quod nulla *Promissio* seu *Pollicitatio*, antequam sit acceptata, pariat quandam obligationem, ne quidem naturaliem, aut in *Foro Conscientiae*. Unde si alter promisit, aut donauit quidpiam interius sommolum, non obligari. Idem dicendum, quando tu signo externo tuam *promissionem* vel *donationem* manifestasti, alter vero eam necum intellexisti, aut non acceptavisti: siquidem in nastro capi fuit *contractus*, ob defectum reciprocis *confidens*, & consequenter nulla obligatio inde subsistere.

7. Et hinc discrimen est inter *Votum*, seu *Promissionem* Deo factam, & *Promissione* homini factam: illa quippe, licet inter tantum animo concepta sit, illico a Deo cordum inspectore cognoscitur, & acceptator haec vero, nisi externo signo manifestata, & Promissario indicata fuit, ab eo neque cognoscit, neque accepta-

ri potest: nam homo videt ea, quas parent, Deus autem innotetur cor. 1. Reg. 16. Et hinc plures Doctores, de pacto inter homines existente loquentes, afferunt, quod Pactum sit duorum recipiencis in idem *confidens*, signo sensibili expressus: nam aliter homines neque confidens alterius cognoscere, & acceptare.

8. CONCL. II. *Contractus proprius*, ac in rigore, accipitur pro pacto reciprocum onerosum, quod ex utraque parte pacientium seu contraentium obligationem parit. Unde recte definitur 1. Lato, ff. de Verb. signif. dicens: *Contractus est ultra citroquo obligatio*; id est, duorum vel plurium in idem *confidens*, ultra citroquo obligationem pariens: qualis est *Emptio*, *Venditio*, *Locatio*, *Conductio* & *huiusmodi*, ubi venditor est obligatus ad dandam mercem, emptor vero ad refundendum premium &c. ec.

9. Nec dicas: inter patrem, & filium, subditum & Superiorem, &c. datur mutua, fuit ultra citroquo obligatio, non ramen *contractus*: ergo data *contractus* definitio non est bona. Res ipsa, diliguerendo antecedens: inter patrem & filium, subditum & Superiorem &c. datur mutua obligatio, orta ex *Juris communitate*, natura; orta ex aliis Virtutibus, ut puta ex *Faute*, *Observantia*, & *huiusmodi*, concedit antecedens, sed negatur consequentia. Nam *contractus* est ultra citroquo obligatio, que oritur ex mortuo *Juris communitate* post mutuum contraentium *confidens*.

10. CONCL. III. *Contractus* varie sunt divisiones. Et quidem est primo dividitur in *explicatum* & *implicatum*. *Contractus explicatus*, seu formalis est, qui sit expressa partium conventione; & hic proprie dicitur *Contractus*. *Implicatus*, seu *interpretatus* est, qui sit implicite solam, & ad significare illa expressa pactione: qualis est *Tutela* (id est, quando quis in se suscipit officium *Tutoris*) & quodvis aliud officium. Qui enim aliquod officium incepit, ex ipso ipse obligat erga alterum, & alter obligatur erga ipsum, juxta leges & *confidentias*, circa tale officium receptas, neque requiritur alia conventione expressa: & sic dicitur *quod Contractus*.

11. Deinde *Contractus* in communi dividitur in *lucrativum*, & *onerosum*. *Contractus lucrativus* (quem & *gratianum* appellant) est, in quo nihil rependitur: ut *Promissio*, *Donatio*, *Commendatio*, &c.

Huc

Huc referri possunt Testamentum, & Legatum, que sunt donationes quaedam in diem. *Contractus onerosus* est, in quo aliquid loco eius, quod datur, reddi debet, vel perficiari: ut sit in Emptione, Locatione, & huiusmodi.

12. Tertio *Contractus* dividitur in *abolutum*, & *conditionatum*. Ille est, qui sit independens a quacunque conditione: hic vero, qui sit dependens ad aliquam conditione extrinsecis: v.g. dono tibi meum quantum, fieri promovendum ad tale officium, vel finis ex Indis advenit. Porro *valor Contractus* conditionati pendet ab evenitu, seu veritate conditionis adiecta, eaque non existente, seu non implera, nullam inducit obligationem: idque defecit *confidens*, eo quod quis non alter contrahere intenderet, nisi libet eventu talis conditions extrinsecas. Et additur, *conditions extrinsecas*: nam conditions, que tacite de jure inveniuntur, v.g. si poteris, si alter non refutabis a *contradicto*, &c. non reddit *contractum conditionatum*, prout in simili de *Juramento superius* (a) dictum est.

Q U A E S T I O N E .

Qualis *confidens* requiratur ad valorem
Contractum?

S U M M A R I U M.

13. Ad *confidens* pro *valore* *Contractum* re-
quiruntur quatuor *reverentias*.

14. Error circa *substantiam* reddit *contractum nullum*.

15. Secundum, quando contingit *solum circa qua-
litatem*.

16. *Metus gravis* ab *intrinseco* *proveniens*, non
invalidat *contractum*.

17. *Idem* est de metu ab *extrinseco*, sed *justo*
incepsu.

18. *Contractus* ex *metu gravi* in *injusto incusso* ce-
lebrari.

19. Aliquis *sunt ipsi iure invalidi*, alii per sen-
tientiam *Judicis* reficiendi.

(b) Tr. 1. Dist. 1. n. 27. & 29.

20. *Contractus* *q[ui]orundam opinio*.

(c) Tr. 1. Dist. 1. n. 29.

21. CONCL. I. Ad *valorem* *Contractum*

etiam omnino requiruntur mutuus,
& reciprocus contraentium *confidens*, ut
patet ex ipso definitione *Contractus* n. 8.
allata. Porro ad talēm *confidens* quatuor

communiter requiruntur *conditions*. I. Ut *confidens* sit liber: de quo plura in sequentibus Conclusionibus. II. Ut *confidens* sit serius, seu *promisorius*; id est, fiat cum voluntate serio contrahendi, in qua jam involvitur animus se obligandi juxta naturam *contractus* celebrati. Ratio huius conditionis est: quia *confidens* simulans revera *confidens* non est, sed tamquam fingitur; sine *confidens* autem *contractus* va-
lidus non est. Unde infertur, quod si te contrahebit *re ipsa ex* *talis contractu* non obligeat, utpote qui *Jure naturae* irritus est, & nullus: peccat tamen juxta gravitatem materie, qui proximum sua fictione iniquitate despicit; unde & tenetur eidem ad recompensationem danni, si quos tortus fuit subfecerit *ob suam fictionem*. III. Ut *confidens* internus aliquo signo externo sit expressus: alioquin enim alter contraentium non posset cognoscere, neque acceptare *confidens* praefidum; sine tali autem acceptatione *contractus* non obligat. IV. Ut talis *confidens* acceptetur ab altero, cum quo sit *contractus*, ob rationem paulo ante possum.

14. CONCL. II. Quando in altero contraentium contingit error circa *substantiam* *rei*, *Contractus* *Jure naturae* est irritus; v.g. dum emititur aurichalcum pro auro, vi-
trum pro gemma, & *huiusmodi*; aut dum e contra venditur, & donatur gemma pro vitro, &c. Ita omnes Doctores. Ratio est: quia tunc deictus *confidens* substantialis, cum nullus sit errantis *confidens*, ut dicitur leg. Non idcirco, Cod. de Juri & fadignatoria, & alibi; nam emens intendit emere aurum vel vitrum; sine *confidens* autem *contractus* est nullus: ergo. Infertur proinde, quod, dum quis gemmam vendit, ultimam est *crystallum fragmentum*, emptore re comperta ad restitutio[n]em gemma teneatur, aut ad iustitium ei pretium per folendum, prout de novo inter ipsos convertuntur fuerit: quia prior emptio fuit nulla, & irrita. Lefsius 1. p. c. 17. n. 27. cum communis.

15. Dicitur notanter in Conclusione: quan-
do contingit error circa *substantiam*. Nam si
error contingit *solum circa qualitatem acci-
dentalis*, *contractus* est validus: modo er-
ror, vel dolus non dederit causam contra-
etui; neque qualitas illa fuerit in pacium
deducta per modum conditionis. Ratio
est: quia talis vere consenserit in emptionem
istius *rei*, seu substantiae eius, abfue
meu

metu & fraude. Deinde error ille (prout supponitur) non dedit causam contractui; neque qualitas illa fuit deducta in pactum ut conditio: nam alioquin hac deficiente corueret contractus, ob dicta nn. 12, similique quantum accinet ad prius, errantis nullus fuit consensu.

16. CONCL. III. Metus gravis ab extrinseco proveniens (hoc est, prout est metus mortis imminentis ob morbum, naufragium, bestias, &c.) non invalidat Contractum. Ita rurum certa, & communis, atque definiunt ex e. *Sic nobis de Regularibus*, ubi Votum Religiosum, emissum a constituto in lethali infirmitate, censetur validum; ergo si vota, & huiusmodi, ex meta facta tempore naufragii, vel infirmitate lethali, valida sunt, & obligant ad sui implitionem, ut omnes fatentur, idem dicendum est de Contractibus.

17. CONCL. IV. Similiter metus ab extrinseco proveniens, justa tamen incusus, Contractum non invalidat. Ita pariter unanimis Doctorum. Ratio est: quia talis metus iuste incusus, non infert cuiquam injuriam. Hinc validum est Matrimonium metu iusta Excommunicationis contractum. Similiter qui promisit aliquis, ne acculceret de criminis, de quo jure poterat scelari, tenetur stare promisisti, non obstante, quod promiserit ob metum accusationis: idem dicendum de similibus.

18. CONCL. V. Loquendo tamen de metu gravi ab extrinseco proveniente, similique iuste incusu, omnes Contractus ex huiusmodi grave metu ad extorquentem consenserunt iuste incuso celebrati, vel sunt ipso iure invalidi, vel saltem per sententiam Judicis rescindendi. Ita communis Doctorum, atque definiunt ex Jure Canonico e. *Abbas &c. Ad audiendum*. De his que vi metus causa fuit, ubi generalis habet regule datur: *Quem & vi fuit, de jure debet in iuritium recurrere. Item: Quem & vi metusque causa fuit, carere debent robore firmatis.*

19. Probatur eadem Conclusio, similique sub disjunctione loquens declaratur per inductionem. Nam in primis dantur aliqui contractus, qui si ex ejusmodi metu celebrantur, ipso iuste exigitur cun in eis requiri plena libertas. Sic quippe Matrimonium, & sponsalia, item promissio doctis, veluti accessoriaz ad Matrimonium, nec non & Professio Religiosa, & quedam his familia, que enumerat Glossa magna, cap. 2.

*De his que vi metus causa est, si fiant ex metu gravi, & iuste incusus, sunt ipso iure invalida. Alii vero Contractus, quamvis ob metum gravem ab extrinseco iuste illatum ordinare non reddantur ipso iure invalidi (nam, ut loquuntur Juristi, *Cauda voluntas est voluntas*) nihilominus fudente aequitate per sententiam Judicis rescindendi sunt, ut jam superius (b) dictum.*

20. Quinimo non definet Doctores, quos refert Sanchez l. 4. de Mater, difp. 8. n. 2, inter quos sunt Sotus, & Molina, ac sequitur Maltinus difp. 4. *Theol. Moral.* n. 23, qui volunt, quilibet Contractus metu gravi invalidus ipso iure irritus & invalidos esse, aut saltem, ut vult Hernicx difp. 1. de Contractibus, quaq. 3. numer. 46, esse irribatus arbitrio metum passi, vel per Judicem pro Foro externo. Ceterum hactenus dicta intelligentia solum sunt de rati causa, seu cadente in constantem virum, non autem de metu levii, prout habetur. *Cum dilectus, De his que vi metus causa est.* Quinam autem censetur esse metus gravis, superius (c) dictum est.

Q U A E S T I O III.

Quinam contrahere possit?

S U M M A R I U M.

21. *Etates hominis, sunt Infans, Puicitia, Adolescentia, Juventus, vel virilia etas, Senectus, & Deterior.*
22. *Infans, Impubes, Minor, seu Minorenus, Major, seu Majorensis.*
23. *Pupillus, quis?*
Pupillus pubescens, vel infans proximus, quis?
24. *Generatio, qui possunt contrahere?*
25. *An & Religio?*
- (d) *Tr. 7. Diff. 3. Quest. 2. per totum.*
26. *Utrum Pupillus, vel Minorenus?*
27. *Corollarium de Pupillo mente sine Tutoris consensu.*
28. *Vel Indendo perdit?*
29. *An Minorenus, vel Pupillus rite obligatus naturaliter?*
30. *Quid de pupillo infans proximus?*
31. *Quid, se costrahans cum consensu Tutoris, vel Curatoris?*
32. *Differencia inter Tutorem, & Curatorem.*

33. Ques-

Quest. III. Quinam contrahere possit?

267

33. *Obligationis civilis & naturalis: ac obligatio civiliter, & naturaliter, qui?*

34. *Obligationis naturalis effectus, qui?*

25. *A Dvertendum, quod quamvis Doctores varie distinguant etates hominis, dum alii plures, ali pauciores assignant, prout refert Fagnanus e. *Can. sit.* n.*

14. *de Convers. Conjugar. communior tamen sit sententia Glossae in Proemio Libri sexi *Decretalium V. Perfectio*, que secundum etates, seu statu hominis assignat. Prima est Infans, que durat usque ad septimum annum completum. Secunda est Puicitia, qua in feminis durat usque ad duodecimum, in masculis vero usque ad decimum quartum annum complevit. Tertia est Adolescentia, durans usque ad vigesimum quintum completum. Quarta est Juventus, vel virilia etas, durans usque ad quinquefimum annum; quamvis autem juventutem, & etatem virilem dividant, & hanc ab anno quadragesimo, vel saltem quinquefimo, usque ad quinquefimum nonnum compirent. Quinta est Senior, que exinde usque ad annum septuagesimum protenditur. Sexta est Senectus, seu Deterior, que abinde continuatur usque ad mortem.*

22. *Advertendum ulterius, quod iuxta premisias vite humanae etates varia nomina fortior homo. Atque, ut omittatur nomen Juvenis, Viri, senis, & huiusmodi, qua ad propositionem manus attinet, in primis homo dicitur *Iasans*, qui est minor septem annis completus. Exinde vero, quia pubertas in masculis expletio decimo quarto anno, in feminis autem expletio anno duodecimo mox incipit; hinc masculi ante expletum decimum quartum annum dicuntur *Impuberes*, eoque expletio *Puberes*: feminam autem ante duodecimum expletum *Impuberes*, posseta vero *Puberes* & *Minorenus*. Porro *Minor*, seu *Minorenus* dicuntur puples usque ad vigesimum quintum annum expletum, & quidem expletum de momento in momentum: posseta tales vocantur *Majes*, seu *Majorensis*.*

23. *Rursum *Pupillus* dicitur, qui cum adhuc impubes sit, definit esse in potestate patris, vel per mortem eius, vel per emancipationem: & hic vel est pubescens proximus, vel infantus proximus, prout magis accedit ad pubescens, vel infantum. *Pupillus pubescens proximus*, si masculus est, dicitur ille, qui habet etatis decem annos cum dimidio; si femina, qui habet novem annos cum dimidio: ante hoc autem tempus dicitur *Pu-**

pillus infans proximus, si est supra septimum; vel *Infans*, si est infra septimum. Hic terminis prenotat, sit

24. CONCL. I. Generatim logendo omnes, & foli illi contrahere possunt, qui habent liberam bonorum administrationem. Ita omnes Doctores. Ceterum inter eos, qui nono habent liberam bonorum administrationem, in primis sunt infantes, amentes, aut alias utri rationis carentes: tales enim, licet sint capaces domini, non tamē uetus vel libera administrationis eius ob defectum rationis unde nec contrahere possunt.

25. Similiter Religio solemniter professi, cum nullius rei dominium habeant ob votum Paupertatis, consequenter nequeunt legitime disponere de bonis Monasterii, neque contrahere sine consilio Praelati. Praelevato & constitutio ab eo Administratores bonorum communium, possum quidem contrahere, sed in multis casibus non, nisi dependent a consensu Capituli seu Communitatis, & ad uetus determinatos duxerat. Hoc addi possent filii familias, & uxores: verum de ipsis iam dictum superius. (d)

26. CONCL. II. Pupillus pubertati proximus, ac Minorenus, potest quidem sine autoritate Tutoris, vel Curatoris, contrahere in suum commodum, non tamen in suum incommodum seu prejudicium, ita ut civiter obligetur. Ita communis; & habetur expressum g. o. *Instit.* de *Authorit. Tutor. Ibi: Si quid dari sibi stipulatur, non est nec essentia tutoris autoritatis: quod si alius promittat pupili, necessaria est tutoris autoritatis: namque placuit, meliore quidem suam conditionem licere ei facere etiam sineretur autoritatem, detinere vero non alter quam custutoris autoritatem.* Unde, ut ait *Glossa ibidem*, *Contractus claudicatur quandoque.*

27. Infert proinde, quod celebrato emptionei contractu Pupillus, sine Tutoris consentientem, non possit actionem civili compilari ad standum contractus, & folendum premium emptionei: ipsi tamen Pupillus, si contractui stare velit, potest actionem civili cogere venditorum ad tradendum sibi mercem pro constituto pretio. In quo proinde causa claudicatur contractus, ut dictum.

28. Infiper infertur cum Laymano lib. 3. tract. 4. cap. 9. nn. 10. & aliis, quod si Pupillus, vel Minor habens Curatorem (fecit dicendum, si hic Curatorem non habet) quidipm ludendo perdidit, aut alio contraetum promisit, id solvere non teneatur, sed possit se exceptione Legis Civilis defendere, nisi

nisi Minor se solutumur jurasset. Quod si vero Pupillus, vel Minor solvit creditoris, potest is tuta conscientia rem retinere, donec ab eo reputetur per Beneficium legistalem reparationem concedentis; cum hic saltem obligatio naturalis interveniat, quae ex Jure Gentium per confessum oritur.

39. Dicitur notanter: *cum hinc falso obligatio naturalis interveniat*. Nam et si Pupillus pubertate proximus, ac Minorenris, non obligatur civiliter, si contrahat fine Tutoris vel Curatoris auctoritate, nihilominus obligatur naturaliter, ac in Foro conscientie: quamvis hujusmodi obligatio naturalis sit aliquo modo inservax, utpote que per exceptionem ex beneficio Legis Civilis non compellens Pupillum ad solutum, elidi potest; adeo, ut neque in Foro conscientie solvere tenetur, nisi quatenus loquacior factus est; prout observat Lessius l. 2. c. 17. n. 61. Sanchez l. 6. de Matri. dist. 38. n. 21. Layman n. 7. Sannig. dist. 11. de Justitia. quod l. 9. & Communior Doctorum, eti nonnulli differentiant. Ratio autem, cur oritur obligatio naturalis, donec per exceptionem Legis elidatur, illa est: quia hic vice intervenit confessus Pupilli, vel Minorenris: atque ex confessu oritur obligatio naturalis. Stichum, §. naturalis ff. de Solutione, ergo.

30. Intellige, dummodo Pupillus sit pubertatis proximus: nam cum Pupillus infans proximus vix ultimum intellectum habeat, ideo Iura omnem ex parte ejus obligacionem tollunt, de quo pro Pupillo intelligendus ex textus l. Pupillus, ff. de Actione. obligati: *Pupillus minusculi pecuniam accipiendo, ne quidam jure naturali obligatur*, cum concordantias.

31. CONCL. III. Pupillus, & multo magis Minorenris, cum confusu & auctoritate Tutoris, vel Curatoris, potest validere contrahere, & sic contrahens obligatur tam civiliter, quam naturaliter. Ita communis; & habetur l. impuberes, ff. de auctoritate & confusu tutorum. Verum occasione dictorum.

32. Queres, quae sit differentia inter Tutorum, & Curatores? Relyp. eos differre potissimum in sequentibus. Siquidem Tutor datur usque ad tempus pubertatis, ad tuendam principiae personam Pupilli, secundario autem ad bona ejus administranda, fecunda vero pubertate Tuta finitur: Curator autem patris, & pueris puberibus, datur usque ad vigesimum quintum annum, potissimum, ut bonus saram prefit, seu administrator existat. Deinde Tutor impuberi, etiam invito, dandus est: sed Curator pueri non datur, si est invitus; & tunc pueres, per se ipsum, valide contrahere potest, & contrahens obligatur tam civiliter, quam naturaliter; nisi in calu, quo graviter latet est, eidem subveniatur per beneficium restitutions in integrum, juxta dicenda Quod, seqq.

33. Queres ulterius, quid sit obligatio civiliter, & naturaliter? Relyp. *Obligatio civili* dicitur ea, que a legibus constituta, auct certo Jure Civili comprobata est, *Obligatio naturalis* vera, que ex Jure Gentium per confessum oritur. Hinc ille dicitur obligatio civiliter, qui in Foro externo, ac Civili convenient potest. Naturaliter vero obligatur, qui ex Jure Gentium obligatus exigit; ac proinde sicutem in foro conscientie tenetur, nisi beneficio Legis Civilis, seu per receptionem actus ope Judicis factam, a tali obligatione naturali liberetur.

34. Porro obligations naturalis plures sunt effectus: quorum primus, siue praecipuus est quod creditori iuri tributus accipiendi, ac retinendi, si, quod naturaliter ipsi debitum est, nulla oppotita exceptione solvatur: & hic est effectus principialis, & inseparabilis ab obligatione naturali. Secundus obligacionis naturalis effectus est, quod impedit debiti soluti receptionem. Tertius, quod tributus cuiusdam ius exceptionis, & compensationis. Et quartus, quod in obligatione naturali possit accedere fiducitor. Verum hi tres posteriores effectus obligacionis naturalis quandoque ex dispositione Juris communis separantur, ac praefit in Pupillis, & minoribus, si sine Tutoris vel Curatoris confessu sese cuiusdam obligent. Layman l. 3. rr. 4. & 9. n. 9. & alii.

QUÆSTIO IV.

De Restitutione in integrum, & quibus competat?

SUMMARIUM.

35. Restituere in integrum, quid?
36. Beneficium restitutions, in quibus casibus concedatur?
37. Conceditur omnibus etate minoribus?
38. Excipiuntur aliqui casus?
39. Beneficium restitutions in integrum competit Ecclesiæ. G.

40. Debet peti iure quadriennium.

41. Quadriennum hoc quando incipiat?

42. Præsterrim si Prelatus Ecclesia male alienari, diutius exit.

43. Beneficium restitutions in integrum, quando aliud competat?

35. *R*estituere in integrum idem est, ac reducere aliquem in eum statum, in quo erat ante lesionem, arg. l. 1. C. Disponentiam passi. Nam ob aquitatem naturalem, ac Jure communis sic disponente, Index certi hominibus in contractu, vel alia actione graviter iussi, aut decipiti, cognita causa subveniunt restituendo eos in integrum: sive enim Minorenris, sive in aliquo contractu se graviter fuisse lassum, si patet intra debitum tempus, ut reponatur in eum statu, in quo fuit ante lesionem, Index beneficium restitutions in integrum eidem subvenire, ipsoque ponit in suo pristino statu.

36. Conceditur autem hoc beneficium restitutions tunc solum, quando lege est notabilis: nam si lessio sit duntaxat modica, tunc extraordinarium hoc auxilium tribuere non convenient, ut dicitur l. 5. ff. De in integrum restitutions, & alii. Siquidem iuxta Iudicium tritum axioma: *De minimis non curat Prator. Vel, ut Glosa cit. l. V. Summam loquitur: De minimis non curandum*. Insuper beneficium restitutions in integrum, utpote quod est remedium extraordinarium, non conceditur, si alius remedium superpetat contractum revocando text. clar. l. In causa ff. de Minoribus. His prænotatis, fit.

37. CONCL. I. Beneficium restitutions in integrum conceditur omnibus etate minoribus (id est, qui vigesimali quintum etatis annum necdum compleverunt) si ex contractu, vel quasi contractu, graviter præsumptum iure lassus fuit. Ita habetur l. 1. & seqq. ff. de Minoribus viginti quinque annos. Ratio hujus constitutionis est, quia fragile est, & infirmum hujus etatis consilium, & multis captionibus suppeditum, multorumque infidis expostum; unde siquid extraordinarium auxilium effidet. Prator pollicitus est, prout ibidem loquitur textus. Et quidem hac Conclusio intelligenda est, quamvis ejusmodi contractus fuerit institutus cum Patria, vel Curatoris confessu, uno etiam Iudicis decreto interveniente; adhuc enim beneficium restitutions locus erit l. 2. C. si Tutor vel curator interventerit, cum concordan-

38. Excipiuntur tamen aliqui casus 2 data regula. I. Si talis post expletum vi-

gesimum quintum etatis annum factus major, ratiocinet ea, quae in maioriori etate cum Tutoris, vel Curatoris confessu egit: tunc enim beneficium restitutions pretendit perdit, l. 1. & 2. C. si major factus &c. II. Si minor pubertate iam adepta contractum a se initum juramento fronte facto confirmavit. I. sacramenta probem, C. si adversus venditionem &c. Omituntur nonnullae aliae limitationes minus ad propositionem attinentes.

39. CONCL. II. Beneficium restitutions in integrum competit insuper Ecclesiæ, insuper locis suis. Ita habetur clare Jure Canonico sit. De in integrum restitutions, per plura Capitula: siquidem Ecclesia fungitur iure minoris. Quod si vero per sonum Ecclesiæ in propriis iuribus, aut bonis suis patrimonialibus, aliisque privatis iadantur, non competit ei beneficium restitutions: quia cessat tunc communis favor Ecclesiæ.

40. CONCL. III. Ad petendam restitu-

tionem in integrum ex quacunque causa, hodie conceditur continuum quadriennium. Ita habetur expressè l. n. 1. C. de Temporibus in integrum restitutions, & tenent Doctores communiter.

41. Circa quod notandum, quod quadriennium istud in restituione Minorum inchoatur primum ab etate legitima, seu a primo die exacti vigesimali quinque anni, cessante tamen alio impedimento. In restituione vero Ecclesiæ, aliorumque piorum locorum, incipit dictum quadriennium a tempore faœ lesionis; sicuti constat ex c. Ecclesia de Restit. in integrum in 6.

42. Intellige: nisi prævaricatione, vel fraudis manifeste, probetur super hoc intrinsece commentum, aut alia rationabilis causa subficta, que Superiorum movere debent ad idem beneficium concedendum, prout limitatur cit. c. Ecclesia. Ubi prædicta Glosa V. Causa & Faganus c. Requisitus, n. 15, de restit. in integrum, post Abbatem, & alios inferunt, posse concedi Ecclesiæ beneficium restitutions etiam post quadriennium, si Prelatus male alienans (hoc est, cum gravidi anno Ecclesia), tanto tempore vixit: nam hoc quadriennium non currit, quandom vivit Prelatus, qui male alienavit, arg. c. si sacerdotes, 16. q. 3. Ratio hujus esse videtur: quia Prelatus ille non facile revocabit factum suum; & sic Ecclesia, quantum ad propositum, tunc censetur catere legitimo de-

featore, ut proinde iusta causa subfit tandem restituendi post quadriennium.

53. Pro complemento hujus questionis sciendum, quod Respublica quoque iure Minorum gaudeat, adeoque auxilium restitutions implorare posse, L. 4. C. Quibus ex causis maiores &c. ubi dicitur: *Respublica aquiparatur minori, & ideo habet beneficium restitutions in integrum.* Idque exten-

dunt Doctores primo ad Principem, tandem caput Respublica. Deinde ad Universitatem Studiosorum, cum in ea non pauci, immo plerique minores reperiantur. Tertio, ad Vicos communitatent habentes. Tandem idem beneficium quandoque conceditur rudibus: ut rusticus, mulieribus, &c. prout amplius declarare Canonizit.

DISTINCTIO II.

De Contractibus Gratuitis.

QUESTIO I.

De Promissione, ejusque obligatio-

SUMMARIUM,

- 1 Rati Ordinis.
- 2 Promissio, quid?
- 3 Quomodo differat a proposito?
- 4 Propositorum non feruare, an sit peccatum?
- 5 Promissio quam sit obligatio?
- 6 Loquendo de Promissione proprie dicta.
- 7 Exclusor multa promissiones a mortali, cur?
- (a) Dist. 1. n. 15.
- 8 9 10 11 12 Promissio variis modis obligare definit.
- (b) Tr. 6. dist. 2. n. 23.

1. Primitus illis, que concernunt Contractus in genere, pergandam ad explicandos Contractus in specie, ordinando a Contractibus gratuitis seu lucrativis, qui ex una solum parte obligatorum inducunt, five, in quibus nihil rependit: ut sit Promissio, Donatio, Commodatum, Precarium, & Depositum. Et quidem incipiendo a Promissione, sic

2. CONCL. I. Promissio est spontanea & deliberata fidei obligatio, facta alteri de re quam bona, & possibili. Ita in re communis. Et huiusmodi Promissio tunc sit, quando quis sponte, & liberaliter, atque animo sole obligandi, pollicetur alteri quidquam dare, vel facere, quod honeste potest. Dicitur primo, quod Promissio sit de re quam bona: siquidem, ut habeat regula 69. Juris in 6. In multis promissi fidem non expedit observare. Idque intelligendum,

etiam si Promissio sit juramento firmata: nam non est obligatorium contra bona mores prefatum juramentum. Reg. 18. Juris in 6. Et additur, & possibili: quia nemo potest ad impossibile obligari, juxta Reg. 6. eod.

3. Dicitur ulterius, obligatio fidei: per quod Promissio differt a proposito. Nam Promissio est actus, quo quis se alteri obligat ad aliquid dandum, vel faciendum, juxta proxime dicta, & explicatur per verbum, *Promitto me futurum, aut datum hoc, voluntudin.* Econtra propositorum licet sit firmata ac deliberatum, ex se nullum inducit obligacionem: concepit enim sine fine actuali obligacionem, ac explicatur per verbum, *facio, abeo &c.* sed non intenditur obligatio.

4. Inferitur proinde, quod si quis Propositorum utrumque firmum non feruare, peccati propter reus non sit, cum nulla se obligatio confinxerit, ut puto si quis propositi sejmare, dare elemosynam, aut certas preces perolvare. Intellige, nisi quis aliunde in obligatus ad tale quid faciendum: aut nisi id fate ex mordantia passionis, gravi foecordia, vel negligencia. Quoniam Layman lib. 3. n. 16. post Leffium l. 3. cap. 2. num. 46. tali inordinata bonorum Propositorum mutatione agnoscit peccatum inconstitancia, ex genere suo veniale: cum sit quodam inordinatio mentis, quod bene consilatum, iudicatum, & acceptatum est, leviter & fine alla rationabilis causa derelinqueret.

5. CONCL. II. Promissio proprie dicta, si sit legitime facta, & ab altero acceptata, ex genere suo obligat ex Justitia, & sub pecato mortali; nisi rei promissio parvitas excusat. Ita Doctores communter. Unde illud vulgatum dictum: *Omne promissum cadit*

QUEST. I. De Promissione, ejusque obligatione.

in debitum arg. . Qualiter, de Patis, ibi: Studiose agendum est, ut ea, qua promittuntur, operi compleantur, & alibi. Ratio est: quia promittere proprie loquendo, non est uncinque verum dicere, sed simili strinque alteri idem itam.

6. Dicitur, *Promissio proprie dicta:* Siquidem praesertim Conclusio solum procedit, si quis vere promittat animo se obligandi: nam si absque animo obligandi es, facta sit promissio, non tenetur vi illius quis adimplere promissum, eo quod revera non fuerit promissio proprie dicta, cum deficit voluntas se obligandi.

7. Et hinc inferit Sanchez 1. de Mistr. disp. 5. num. 25, quod plurime promissiones exculari possint a mortali: qui per se non intendunt homines se obligare praece, sed ex quodam benevolia honeste: vel ignorant tantum ex simplici promissione constringere obligacionem, existimantes, solum se obligari ad suum tuendum honorem. Unde in proverbiu abit. *Verba urbanitas minime obligare.* Hec ille. Verumtamen hoc intelligendum, scilicet alio danno proximi: aliquin haberem locum dicta superius (a) de ceteris dictis contrahentibus.

8. CONCL. III. Promissio valida variis modis obligare definit. Ita communis: idque patet inductione. Et I Cefat obligare Promissori propter condonationem Promissarii, potens condonare: nam quilibet fuit iuri remittans potest. II. Cefat obligare Promissio per mutationem objecti, si videlicet res promissa fiat interim impossibilis, illicita per leges, damnosa vel utilitis Promissario, in cuius utilitate, commodum & gratiam facta est promissio.

9. III. Cefat obligare Promissio propter supervenientem fine culpa tales mutationem status resum, ut iudicio prudentum (quod ex qualitate rei promissae, & ipsarum personarum, formandum est) censeatur Promissor talium eventuum non voluisse comprehendere: siquidem ultra eius intentionem non obligat promissio. Sic fieret, si quis pauperi promissie centum floreros, & postmodum ipsum promittens in paupertatem incidat, adeoque iis ad honeste sustinendum se, siue familiam indiget. Item si quis pauperi promissio Matrimonium, quae polutorum sit pauper, multum deformis, aut ab alio corruptum, & huiusmodi: protinus in simili superius (b) dictum est, agendum de Juramento.

10. IV. Cefat promissio obligare propter

ingratitudinem Promissarii (id est, illius, cui facta est promissio) hec enim non tantum obligationem promissio tollit, sed infumper, si sit gravis, donationem facit revocabilem, cap. ult. de Donationibus.

11. V. Cefat talis obligatio Promissio per compensationem, dum videlicet duo sibi invicem quidquam promiserunt, & alter non vult stare promissis: tunc enim neque prior manet obligatus ad standum suo promissio.

12. VI. Cefat obligare Promissio ob non sufficientiam cause principalis: ut si cipiunt intuimus paupertatis quidquam promissi, quem potissimum revera non est pauporem. Idem dicendum, si intuimus pratis honoris beneficium facta erat promissio remuneratoria, & tamen illud beneficium pratis non est, sed fallo ita existimat.

QUESTIO II.

De Donatione, & variis ipsam attinentiis.

SUMMARIUM.

- 13 Donatio, quid?
 - 14 Dividitur in mere gratuitam, & remuneratoriā.
 - 15 Donatio mortis causa, quid?
 - 16 Potest semper revocari, sicut & Testamen-
 - 17 Donatio inter vivos, quid, & an revocari possit?
 - 18 Hac ante acceptationem non obligat.
 - 19 Confiteri acceptari a prefente, & tacente.
 - 20 An potest acceptari pro alio, aut pro determinata Ecclesia?
 - 21 Donatio ante actionem rei traditionem non dat ius in re.
 - 22 Donatio ultra 500. Solidos non valer quondam excessum.
 - 23 Per solidum intelligitur Aureus.
 - 24 Declaraturs Conclusio.
 - 25 Excipitur donatio ad pias causas.
 - 26 Et nonnulla alia donationes.
13. CONCL. I. Donatio, quæ juxta no-
 - minis etymologiam identit, ac donatio, bene describitur cum Soco 4. dist. 15. q. 2. quod sit donatio rei mere liberalis. Sive, ut alii loquuntur, *Donatio* est translatio domini aliquis rei per alium mere liberaliter in alium facta: & haec proprie-
 - pellatur *Donatio*.

14. CONCL. II. Donatio dividitur multipliciter. Et primis dividitur ipsa in *Donationem mere gratuitam*, cui proxime data definitio convenit: & in *Donationem remuneratriciam*, quae fit intuitu aliquius accepti beneficii. Deinde in *Donationem absolum*, seu purum, & in eam, que siu conditioni nemi aliqui: v.g. donatio hunc agrum, si Roman perceret. Principia tamen divisionis est illa, qua ipsa dividitur in *Donationem inter vivos*, & in *Donationem mortis causa*.

15. *Donatio mortis causa* dicitur ea, que fit propter mortis suspcionem: cum nempe quis ita donat, ut si quid humanus ei contingat, habet is, qui accepit; si autem superveniat, is, qui donavit, recuperet. Quod posterius etiam dicendum, si cum donationis poenitentia, aut si prior decedat illa, cui causa mortis donatum est, prout habetur S. 1. *Instit. de Donationibus*.

16. Infertur proinde, quod haec *Donatio mortis causa*, sicut & testamentum, ac quolibet Legatum, quoquaque temporere vocari possit usque ad mortem. Neque ad hanc revocationem requiritur alia causa prater liberum voluntatem donantis, vel testantis: siquidem cum tali donatio fiat causa mortis, ac sub conditione, *Si moriar*: antea semper licet ponitere. Unde est illud vulgatum axioma inter Juristas: *Amonitatio est voluntatis hominis usque ad vita supremam existimare*. Quid si, *fi. De admissione legaris*. Sed de *Donationibus mortis causa*, plura Diff. seq. per rationem agendo de Testamentis.

17. *Donatio inter vivos* est, quae fit sine illa mortis suspcione ex maxima liberalitate, & ea mente, ut res donata fiat statim accepti. Arg. L. 1. ff. de *Donatione*. Unde hujusmodi *Donatio semel perfecta*, temere revocari non potest. Dicitur, *tempore revocari non posse*: nam ob certas causas, veluti ob ingratiitudinem *Donatoris* (si nempe impia manus in *Donatorem* injecterit, aut ei graves injurias, seu grave rerum suorum dampnum, aut vita periculum inferre presumperit) *Donatio inter vivos* per ipsam *Donatorem* revocari potest, non tamen per eum haredem, si ipse *Donator tacitus*; prout expresse habetur cap. ult. de *Donationibus*, & alibi. Et de hac *Donatione inter vivos* ex profecto hic agitur.

18. CONCL. III. *Donatio ante acceptationem non paritullam obligationem*, po-

tetque libere revocari, etiam si quis absolu te se obligare voluerit. Pater hoc ex dictis Diff. prae. num. 4. & 6. Nam nullus est contractus, nullumque pactum, donec adie conueniens reciprocus diuorum.

19. Notandum tamen cum Sanchez lib. de *Matrim. disp. 6. n. 11.* & communiori *Doctorum*, paucis exceptis, quod *Donatio praetenti & tacenti facta*, jam censetur ab eo esse acceptata: quia in favorabilibus, *Qui tacet, consentire videtur*: iuxta Regula. 143. *Juris in 6. In eo* *Donatio fiat ipsius dico*, vel ad ius honorem cuiusdam *Sancto*, *valeat ea irrevocabiliter*, nec opus est ulteriori acceptatione; cum Deus illico acceptet donationem ad honorem suum factam.

20. Notandum ulterius, quamvis pro aliis Promissionem, vel *Donationem*, nemo possit regulariter loquendo acceptare absque speciali eius mandato, seu commissione, id tamen fallere in nominis casibus. Siquidem primo, si *donatio fiat determinata Ecclesiae*, vel aliqui alteri causa pte, potest ex a quolibet etiam nomine privato acceptari, dummodo verba ad ipsam dirigantur. Et notandum hoc ultimum additur: quia si verba nullo modo, neque expresse, neque implicite ad ipsam diriguntur, non poterit acceptare Promissionem, vel *Donationem* pro aliis; prout ex communi docet Covarruvias in c. *Quaeroris de Palliis*, in 6. pars. 2. §. 4. n. 13. & Lettiss. lib. 2. cap. 18. num. 49. Nam verba ad eum nullatenus diriguntur, non intervenit reciprocus consentaneus, qualis tamen requiritur ad omnem pactum, omninoque Promissionem, arque *Donationem*. Deinde in quibusdam casibus, dummodo verba dirigantur ad ipsam praesentem, potest Pater vel Mater *Donationem acceptare pro Filio*, Tutor pro Pupilli, Curator pro Minore, Filiis familiis pro Patre, Servus pro Domino, Monachus pro Monasterio, & alii hujusmodi.

21. CONCL. IV. *Donatio mere verbalis* ante actualem rei traditionem non dat ius in re, sed ad rem duntaxat. Ita *communis*. Quia, ut dicitur in *Traditionibus C. de Palliis*, ibi: *Traditionis est uisusque dominio rerum, non uadis patris acquirentur*. Unde licet acceptare donationem verbum, quia tibi *Catus* donar equum absentem, non per hoc acquiris ius in re, ac dominum equi ante traditionem: & hinc, si interea *Catus* donet, aut vendat equum alteri, eique ius tradat, is dominum equi acquirit, ut au-

Quaest. II. De Donatione, & variis ipsam attinentibus. 273

tent habes actionem personalem in Cajum pro *injuria ubi facta ratione juris ad rem*, quod vi *donationis* habebas equo.

22. CONCL. V. *Donatio inter vivos ultra quingentos Solidos Jure communi Caesaris est invalida*, nisi accedat insinuatio apud *Judicem*; sed quoad excellum duntaxat ipsa non valit, simulque certis adiunctis casibus exceptis. Ita *communis*, & habet expre^se dictum *L. penit. de Donationibus*, & alibi. Et hoc quidem rationabiliter est constitutum, ut obvietur fraudibus nullorum: simulque, ne civis ceteroquin locupletus, per excessivas donationes temere factas paupertatem redigatur.

23. Porro per quingentos Solidos hodie communiter intelliguntur quingentos Auri, seu Ducat, qui faciant mille Imperiales nostrates: nam in Jure Aureo accipitur pro Solido, ita ut septuaginta duo Solidi, seu Auri, faciant unam libram aurum, prout fuit *Glossa S. 8. In*stit. de pena remere litigantium**. Unde si quis ultra quingentos tales Solidos velit donare inter vivos, opus est, ut Actis publicis interventione talis donationem insinuat apud Magistratum, & judicis auctoritas accedit; alioquin ipsa quod ad excellum non valebit.

24. Dicitur, *quoad excellum non valebit*: nempe quoad illam quantitatem summam, quae excedit quingentos Solidos. Siquidem quoad summam quingentorum Solidorum donatio illa valebit, *L. Sancimus*, *C. de Donationibus*. Accedit ratio: quia, ut habet Regula. 143. *Juris in 6. Utile non debet per misericordiam*: quod communiter intelligitur, quando utile ab utili separari potest, prout in propotho.

25. Additur in Conclusione: *similique certis abe^c casibus exceptis*. Nam sunt nonnulli casus, in quibus iustinetur *Donatio ultra quingentos Solidos*. Sic enim primo valer *donatio in quoquaque quantitate, etiam si ne insinuatione apud Judicem, si facta est Ecclesiae*, vel ad alias causas pte: quia *Ius Civile pietatis opera impedit, vel refingere non potest*: cum Christi Consilium sit *Marib. 19. Vnde, vendere omnia, que habes, & duc pauperibus*. Dummodo tamen *Donatio non sit inofficio, id est, talis, que liberis Legitimam Jure natura a parentibus debitam adiatur*; aut que victimam a liberis indirec^te facta subtiliter parentibus media ad sustentationem necessaria: nam talis donationem Christus quoque reprobat *Mari. cap. 15.*

Reiffenstul Theol. Moral.

26. Deinde valet *Donatio etiam ultra quingentos Solidos facta a Princeps*, vel *Principi a privato*. Rursum valet euimodo *Donatio*, quae fit multibus a belli Ducibus ex propriis bonis mobilibus vel hostium spolis. Infuper valet *Donatio*, quae fit ob causam; sive ad militiam, aut nuptias, ad redimendos captivos, ad edium defraudatum reparacionem. Ita valet *Donatio remuneratoria beneficiorum*, ac obsequiorum praefitorum, prout habetur *L. Sancimus*, & *C. de Donationibus*, & alibi.

QUESTIO III.

Quid sit *Commodatum*, *Precarium*, & *Depositum*?

SUMMARIUM.

27. *Commodatum*, quid?

28. *Quomodo differt a Locatione*,

29. *Pignore*, & *Depositio*, ac *Mutuo*?

30. *Precarium*, quid?

31. *Depositum*, quid?

32. *Depositario depositi a uenis suis licentia*, peccat.

33. *Limitatus Conclusio*.

27. CONCL. I. *Commodatum est alienus rei ad aliquem speciali uisum gratuito facta concessio*. Ita *Glossa cap. us. vers. Commodatum de Commodato*, et quae in re communis. Ubi tamen notandum, quod *huius Commodatum definatur*, prout sumitur pro contrafactu: subinde enim *Commodatum accipitur etiam pro ipsa re commoda*ta. Et quidem is, quemcum alteri commodat, dicitur *Commodatus*, & *Commo*dans; qui vero accipit rem ab aliquo sibi commodatum, appellatur *Commodatarius*, & idem dicendum de *Depositario*, *Mutuato*, & *hujusmodi terminus*.

28. Dicitur in primis in data definitione, *alienus rei*: Intellige sive ea immobilia sit, ut puta domus, aut tabularium: sive mobilia, praefacta que uita non consumuntur, licet minutiæ seu attenuari: ut equus, velis, vasa &c. haec enim omnia commodari possunt, t. i. *ff. Commodari*. Et adiutur, *gratuito facta concessio*: in hoc sequuntur differt *Commodatum a Locatione*: nam res tunc proprie intelliguntur *commodata*, si nulla mercede accepta cuiusdam utenda traditur; alioquin mercede interveniente locutus

ulus rei videtur. Gratuum enim Commodatum esse debet, uti notatur. Item 15, dist. Quibus modis se contrahitur obligatio.

29. Dicitur ulterius, ad ipsum: In hoc quippe Commodatum differt a Pignore, & Deposito, quorum ulti non concedit: nam si creditor Pignore, vel Depositarius re deposita, domino invito utatur, furtum committit. S. Furtum autem, infit de obligacionibus, qua ex delicto nascuntur, cum concordantia. Ratio est: quia ulti rei non est ipsi concessus, sed tantum res ipsa, ut eam custodiatur.

33. Additur tamen, sine expressa, vel rationabiliter presumpta domini licentia. Siquidem quando Depositarius bona fide existimat, domino id non displicere, si utatur re deposita, jam non peccabit utendo, nec furti actione tenetur: idque multo magis dicendum, si dominus expressim utendo licentiam concederit. Addit. Lefsius lib. 2, cap. 27. n. 5, quando Depositarius est res usi comlpupibilis, v. g. triticum, vinum &c. & Depositarius certus est, se, quando Depositum repetatur, paratus habitarum aliud ejusdem mensurae & bonitatis, tunc non pro peccato, sicut mortiferum, uti Deposito, & illud alienare: quia nullum incommunum taliter irrogatur deponent, unde si rationabiliter censetur non esse invenit.

QUÆSTIO IV.

Ex qua culpa teneatur Commodatarius, Depositarius, & hujusmodi, si res commoda, deposita &c. apud ipsum pereat.

SUMMARIUM.

34. Culpa altera accipitur apud Juristas quam Thelologos, quomodo?
35. Culpa juridica seu civilis: causas, & Dolus quid?
36. Culpa juridica triplex. Lata, que equiparatur Dolu, Levius, & levissima, qua?
37. Commodatarius, aut Depositarius non ceterus de causa fortuito.
38. Nisi alter fuerit consensum.
39. Aut si fuerit in mora reddendi.
40. Et nisi causas sua culpa acciderit.
41. Specieando Juris naturale, quinam tenetur de domino dolo in re alterius?
42. Secundum Leges humanas, tenetur Commodatarius de Culpâ levissima; Depositarius solus de dolo: cur?
43. 44. 45. Tres Regulae, quantum ad propostum.
46. Ad data Regula obligent in conscientia ante sententiam Iudicis?
47. Lequendo de domino ex culpa levi, vel levissima in contractibus dato, communius affirmatur.

48. V-

48. Verum sententia negativa non est improbabilis.

49. Quid si dubitetur, an culpa tua dannum acciderit?

50. Depositarius, vel Commodatarius, an possit salvare res proprias omisissi alienis, qui non potest aurasque?

51. An salvando alienos prestitores, possit perdere compensationem?

52. A Dvertendum quod propositum,

quod culpa alter apud apud Juristas, alter apud Thelologos: siquidem apud Thelologos culpa idem est, ac peccatum, fui id mortale sit, five veniale. Apud Jurisperitos vero culpa idem est, ac omisissi alienius diligencia, unde sequitur quod ipsi dannum proximo. Et potest facile contingere, quod hujusmodi culpa iuridica seu civilis sit homini involuntaria, & omni peccato coram Deo valet: veluti si ex naturali obliuione librum tibi commodatum in publico loco reliquisti, unde sequitur ejus amissio, culpam iuridicam commisisti, quavis coram Deo nihil peccaveris, ob hujusmodi naturalem inadvertientiam.

35. Differt autem Culpa hujusmodi a Ca-
su, & Dolo: nam culpa quocunque civilis

potest caveri diligentia hominis, cum sit omisissi illius diligencia, quam homines diligentes, vel saltem diligissimi statutis, & conditionis, adhibere solent. Causa autem est rei non ceterus eventus, qui negat a diligentissime praevidere, & caveri potest: sic causa fortuito sunt, que contingunt per bellum, furtum latronum, terramotum, gelu, grandinem, fulmina, & his simili.

Dolus vero dicitur omnis calliditas, fallacia, & machinationis ad circumveniendum, fallendum, & decipiendum alterum adhibita, L. 1. ff. levissima, ff. Depositi.

36. Concl. III. Si depositum est, quod emodiendum aliqui datur. Ita habetur L. 1. ff. Depositi. Et quidem Depositum regulariter fit gratia solius deponentis; & nulla mercede data vel promissa: alioquin si pro custodia rei deatur merces, jam hoc causa Depositum transbit in contractum Locations & Conductio- nis s cum Depositarius accipiens mercedem, & censatur operas suas ad rem custodiendam alteri locati: ut dicitur cit. L. 1. ff. levissima, ff. Depositi.

37. Concl. IV. Si Depositarius deponita sine expressa, vel rationabiliter presumpta Domini licentia utatur, aut ipsam alienum, peccat, & furtum committere censetur. Ita habetur L. 1. si faculum, ff. De-

poter illius, qui librum sibi commodatum intra cubiculum relinqueret, ostio tamquam aperto: nam homines diligentes solent claudere januam. Culpa tandem levissima est omisissi eius diligente, quam diligenti- imi & prudentissimi adhibe: qualis foret eius, qui librum sibi commodatum intra cubiculum relinqueret clausum olli- um, sed non tentavit manu, an illud bene fit obliteratum: prout halce culpas exemplificat Navarrus, l. 7. Manualis, nn. 178. & alii. His prænotatis, sit.

37. CONCL. II. Si res apud Commodity- rum, aut Depositarium fortuito cau- perat, ad nullam ipse restituendum tenetur (nam qualibet res domino suo pertinet) nisi aliter expresse fit convenit, aut ipse fuerit in mora reddendi, vel nisi ex sua culpa fuerit data occasio tali casui fortuito. Ita Doctores communiter, & habebat expre- sum in Jure Canonico cap. nn. de Commodity- ro, ibi: Cum gravis sui tantum quis commo- datum accepit, de levissima etiam culpa tenetur: licet causus fortuitus (nisi accidens culpa sua, vel interuenientis patrum, seu in mora fau- sit) fibi non debet imputari. Hec ibi.

38. Additur notanter L. Nisi alter ex- pressa sit convenit: nam si patrum interve- nit de praefando seu refaciendo damno, quomodoconque res pereat, tenebitur quis etiam de cau- fortuito, eo quod periculum rei in se suscepit, & lege obligaverit ad quodcumque damnum refarendum: si- dem contradicunt ex conventione legem noctiunt.

Reg. 84. Juris in 6.

39. Additur II. Nisi fuerit in mora red- dedi: Quia si quis tardaverit reddere domino Commodityum post expletum eius si- fum, vel Depositum, postquam illud domi- nus repetivit, sicutque fuerit in mora red- dedi, tenebitur etiam de cau- fortuito:

nam mora sua culpas est nequa, Reg. 2, Ju- ris in 6. Intellige, nisi non eodem modo

fuerit peritura apud dominum: quia tunc non ceteretur domino fusse causa danni,

sicutque non obligaretur ad reconcipi- aliter damni. Lefsius lib. 4. cap. 7. nn. 38. &

alii.

40. Additus III. Nisi causas fortuitas sua culpa acciderit: prout fieret, si vas argen- teum, tibi pro convivio in civitate cele- brando commodatum, tunc accepisti pe- rege profectus, sicutque illud in naufragio,

vel prædonum incurruerit perdidisti: nam tunc

teneris de hoc cau- fortuito, utpote qui

culpa accedit, quia commodatum sine li-

S 2 cen-

centia commodantis foras extulisti. Et ha-
tes limitationes expreſſe habentur in eis,
cap. viii. de Commodato.

41. CONCL. II. Sifendo intra limites
Juris naturalis, nemo tenetur de danno
dato in re alterius, etiam si apud ipsum
ex contractu, nisi ob dolum aut culpam la-
tam; five, nisi res illa per ea apud ipsum
ex causa sua negligenter sit culpa, que sit
pecuniarum mortale. Ita Lessius l. c. n. 38.
cum aliis. Notanter dicitur: *sifendo intra
limites Juris naturalis*, propter sequentem
Conclusionem: unde fit

42. CONCL. III. Specundo tamem leges
humanae, alter de hoc est discurrendum.
Siquidem, loquendo de Commodo, cum
gratia suauitatem quis commodatum accepit,
de levissima etiam culpa tenetur, non habetur
eis cap. viii. de Commodo, cum concordan-
tia. E contra vero Depositarius ordinarie
tenetur solum praefare dolum, & culpam
latam; arg. l. i. C. Depositi, ibi: *Qui depo-
situm accepit, solum solum & latam culpam
praefare debet*, & tenent Doctores communica-
tore. Ratio dissensio inter Commoda-
tarium, & Depositarium est: quia Depo-
situm regulariter fit gratis solum deponen-
tis, ut illud ipsi secum afferatur: Com-
modatum vero gratia solum Commodatariorum,
cujus necessitatibus atque indigentia per rem
commodatum quis subvenire: atque naturalis
aequitas postulat, ut aliebat adiligenter
in confundenda re aliena, quam quis
gratis ad solam suam utilitatem accepit,
quam si eam accepisset per alterius dunta-
xat gratiam & utilitatem: ergo.

43. Porro ut tota haec materia clarius pre-
oculis habeatur, en tibis Regulas, quas
Doctores passim alignant, atque defundunt
ex variis textibus utriusque Juris. I. Regu-
la est: *In contractibus*, qui celebrantur
gratia dantis rautum (prout regulariter lo-
quendo in Deposito) praefatur dolus, &
culpa lata solum: exceptis tamen quibusdam
contractibus, nempe Testiculae, Mandati,
& Negotiorum gestorum, in quibus
ob speciem rationem etiam praefatur cul-
pa levius, ut dicitur *L. Contractus*, *ff. de Reg-
ulis*, & amplius explicit Jurifice.

44. II. Si contractus fit grata recipien-
tium tantum (prout regulariter fit in Com-
modo) sicut praefatur solum dolus
& culpa lata, sed etiam culpa levius aequa
levissima, arg. cit. eom. de Commodo. Ex-
cepto Precariis, in quo, quia totaliter ex
liberalitate concedentis deicendit, atque

ab libitum ejus quolibet tempore revocari
potest, nonnis dolus & culpa lata praefatur
text. clar. I. Quæsum, §. *Quamqueque
fi de precario*.

45. III. Quod si vero contractus fiat gra-
tia utriusque (prout contingit) Pignore,
quod datur & gratia Creditoris, ut ei fiat
affectuarum rei credita: & gratia Debitoris,
ut ei sub affectuatione pignoris quidam
mutuo concedatur: tunc praefatur dolus
& culpa lata, simulque culpa levius, non
autem levissima, arg. I. *Sic corse*, §. *Nunc
redendum est*, ff. *Commodati*, & tenent Do-
ctors communiter. Verum occasione praem-
misorum

46. Quæsus L. *An data Regula*, seu leges
obligent in conscientia ante sententiam
Iudicis ad reparacionem danni, ex
culpa dimitat levius, & levissima dat? Et
notanter additur, *ex culpa dimitat levius*, vel
levissima: nam si debet dumannum ex solo
vel culpa lata (quales, ut dictum, solo ex-
quiratur) certum est, adesse obligacionem
in conscientia referendi dannum ter-
rit illatum in contractibus, non minus, ac
extra illos.

47. Iff. Quamvis probabilitior, & com-
munius sit tentativa, dictas leges statuen-
tes obligationem restituendi ratione damni
ob culpam levem, vel levissimam in contrac-
tibus dati, obligare in conscientia, & tan-
te sententiam Iudicis: nihilominus oppo-
sa tentativa, negans talentum obligacionem
in conscientia, falem ante quam ab altera
parte exigatur, vel etiam ante sententiam
Iudicis, non est improbabilis, praesertim
loquendo de danno ex culpa levissima data
Iugo disp. 8. de iustitia. Ch. 10. sect. 8. n. 105. Lessius lib. 2. cap. 7. num. 43. & in simili Sanchez lib. 1. de Matri. disp. 37. n. 4. citatis alias. Ratio prioris partis est: quia ejusmodi obligatio non tam delendere
videtur ex pacto, quam ex natura contra-
ctus, prout argumentatur *Navarrus c. 17. Manulus n. 184. contra Sotum*: nam hoc
ipso, quod quis in ea talentum contractum
concedit se obligare ad præstandum eam
diligentiam, quam leges & natura talis
contractus requiriunt.

48. Altera pars, que negat talentum obli-
gationem in conscientia, falem ante quam
exigatur reparatio damni a parte advera,
vel etiam ante sententiam Iudicis ex eo fua-
detur, qui predicta leges contractum
non videntur cum tanto rigore in Foro
conscientiae recepte: nemo enim est, qui
pigno-

Quæs. I. Quid, & quotuplex sit Testamentum, &c. 277

50. Quæs. III. Utrum Depositarius,
vel Commodatarius possit subvenire pro-
pria rebus, vel potius teneatur salvare res
depositas vel commodatas, si utrasque ob
causam fortuitum, ut puta ob exortum im-
provismum incendium, aut irruptionem ho-
ustum, salvare nequeat? Resp. Hic opus
est distinctione: nam si res tuæ sint pretio-
siores alijs depositis, vel commodatis, fa-
tentur omnes, quod possit preferre tuas pas-
tiones alius minus pretiosos, si ambas sal-
vare nequeas; maxime cum quilibet magis
teneatur diligere se, quam alium, Abbas
cap. 2. de Deposito, & alii. Quod si vero res
deposita, vel commodata, sunt pretioſiores
tuis, teneris eas preferre rebus tuis vi-
lioribus, easque salvare tuis minoris mo-
menti relicias: quia hoc iudet Prudentia,
& aquitas naturalis.

51. Nota tamen Lessius lib. 2. cap. 27.
num. 28. & Layman l. 3. tract. 4. cap. 7.
num. 7. quod si Depositarius, vel Conduc-
tor, aliena propriis preferendo, passus
fuerit pagarum, is posse petere compensa-
tionem damni sibi emergentis, eo quod mul-
li officium suum debet esse dannorum. Se-
cundum est in Commodario: nam cum in hu-
is solius gratiam Commodum sit factum,
teneatur is Commodantem servare inde-
nem, etiam diligentissime custodiendo res
sibi commodatas.

DISTINCTIO III.

De Testamentis, & ultimis Voluntatibus.

Q U A E S T I O I .

Quid, & quotuplex sit Testamentum, &
qua ejus requisita?

S U M M A R I U M .

1. *Testamentum*, quid?
2. *Dividitur in solleme*, & *minus solleme*,
sive *privilegiatum*,
3. *Paganum*, & *militare*. *Testamentum scri-
ptum*, *se clausum*, & *Testamentum
nuncupatum*, quid?
4. *Hoc a Notario soles redigi in scripturam*,
cur?
5. *Ad Testamentum solleme scriptum requiri-
tur plura*. *I. Hereditis institutio*.
Reisenfuer Theol. Moral.

6. *II. Septim Testes*.

7. *III. Ut Testes sint legitimi*; & *qui sunt
tales*?

8. *IV. Ut Testes sint regati*.

9. *V. Subscriptio*, & *subbenatio Testamenti*.

10. *VI. Unitas contextus &c.*

11. *Ad Testamentum nuncupatum, quare-
quiritur?*

CONCL. I. *Testamentum* juxta nomi-
nis etymologiam idem est, ac te-
statio mentis; & recte definitur *L. 1. ff. de
Testamento*, dicendo: *Testamentum est vo-
luntatis nostra iusta sententia deo*, quod po-
metum nostram fieri voluerimus. Quamvis
enim aliqui majoris claritatis gratia addere
solent *ly cum directa hereditis institutione*; tum
S 3 ad